

Četvrto poglavlje

Meka moć

Meka moć je akademski pojam koji se preselio na naslovne strane novina i koji koriste najviši lideri u Kini, Indoneziji, Evropi i drugde. Međutim, široka upotreba je ponekad značila pogrešno korišćenje tog pojma kao sinonima za sve osim vojne sile.²¹¹ Povrh toga, pošto je meka moć izgledala kao alternativa sirovoj politici moći, nju često oberučke prihvataju etički nastrojeni stručnjaci i tvorci politika. Ali meka moć je deskriptivan pre nego normativan pojam. Poput bilo kog oblika moći, ona se može upotrebljavati za dobre ili loše ciljeve. Hitler, Staljin i Mao su posedovali veliku količinu meke moći u očima svojih sledbenika, ali to je nije učinilo dobrom. Izvrtnje umova nije nužno bolje od uvrtnja ruku.²¹²

²¹¹ Iako sam ovaj pojam razvio u kontekstu rasprave o američkoj moći na kraju dvadesetog veka, meka moć nije ograničena na države ili na međunarodne odnose ili na moderno doba. Lideri u demokratskim društvima su se oduvek oslanjali na svoju moć privlačenja da bi dobili izbore, a predsednici univerziteta i drugih neprofitnih organizacija često uviđaju da je njihova meka moć snažnija od njihove tvrde moći. Na primer, „značaj meke moći je sada široko prihvaćen u analizama međunarodnih odnosa. A ona postaje sve važnija u svetu filantropije. Vremenom meka moć može čak zaseniti tvrdnu moć grantova i drugih finansijskih transakcija. ... Fondacije Ford i Gejts, kao i većina drugih velikih dobrotvornih organizacija, imaju na raspolaganju mnogo više meke moći nego tvrde moći koju predstavljaju njihovi budžeti za grantove.” Sean Stannard-Stockton, „Philanthropists’ Soft Power May Trump the Hard Pull of Purse Strings“, Chronicle of Philanthropy, 22. april 2010, 33. Zahvaljujem Bredu Voju za to što mi je skrenuo pažnju na ovaj članak.

²¹² Upravo u dimenziji sredstava možemo izgraditi normativne preferencije za veću upotrebu meke moći, čak i ako se tradicionalni odnosi ne mogu zasnivati samo na razumskom ubeđivanju. Etički sudovi imaju tri dimenzije: nameru, sredstva i posledice. Iako se meka moć može koristiti iz loših namera i proizvesti uzažne posledice, ona se razlikuje u pogledu sredstava. Moć definisana u bihejvioralnom smislu je uzajamni odnos, a meka moć je mnogo više zavisna od uloge mete u tom odnosu nego što je to tvrda moć. Privlačnost zavisi od onoga što se odvija u glavi subjekta. Čak i ako može biti slučajeva prisiljavajuće verbalne manipulacije, subjekat ima mnogo veći stepen slobode kad sredstva uključuju meku moć. Ja mogu imati mali stepen slobode ukoliko osoba s pištoljem od mene zahteva pare ili život. Imam još manje stepena slobode ako me on ubije i jednostavno mi uzme novčanik iz džepa. Ali ako me ubedi da je on guru kojem treba da doniram svoj novac, on ostavlja otvorenim nekoliko stepena slobode, kao i mogućnost pojave spoljnih uticaja koji deluju na ovaj

Skeptici su odbacili meku moć kao „jednu od onih divnih akademskih ideja koje su pale na mnoštvu političkih testova“ i ustvrdili da se „armije nisu zaustavile čak ni usled najdublje kulturne privlačnosti“.²¹³ Iako je pojam meke moći skorašnji, ponašanje koje on označava staro je koliko i ljudska povest. On je sadržan u Lao Ceovom mišljenju da je vođa najbolji ne kada ljudi poslušno izvršavaju njegove komande, već kad jedva znaju da on postoji. U Evropi osamnaestog veka širenje francuskog jezika i kulture osnažilo je francusku moć. Kad je 1762. godine Fridrih Veliki od Pruske bio na rubu poraza, spasla ga je njegova lična meka moć kad je „carica Elizabeta umrla i kad ju je nasleđio njen sin Petar, koji je obožavao kralja-vojnika... i naredio ruskim trupama da se povuku“.²¹⁴ Tokom američkog građanskog rata neki britanski državници nosili su se mišlju da podrže Jug, ali, uprkos njihovim očiglednim trgovinskim i strateškim interesima, britanske elite je ograničavalo narodno protivljenje ropstvu i privlačnost severnjačkih ciljeva. Uoči Prvog svetskog rata, kad su se Sjedinjene Države premišljale da li da stupe u rat s Nemačkom ili s Britanijom, „glavna mana Nemačke 1914. nije bila njen status u američkom javnom mnjenju, već odsustvo makakvog statusa. Postojalo je tako malo stvari koje bi mogle omeštiti prirodnu naklonost prema Britaniji ... koja je prevladavala na kanalima prekoatlantske komunikacije.“²¹⁵ Protivno skepticima, meka moć je često imala veoma opipljivo dejstvo tokom istorije, uključujući i uticaj na pokrete vojski.

Zato što je oblik moći, samo kratkovidna i osiromašena verzija realizma zanemaruje meku moć.²¹⁶ Tradicionalni rea-

odnos moći. Najzad, svako mišljenje se vremenom može promeniti, ali mrtvi se ne mogu oživeti. Vidi: Joseph Nye, *The Powers to Lead* (Oxford, UK: Oxford University Press, 2008), Peto poglavlje.

²¹³ Joshua Cooper Ramo, *The Age of the Unthinkable* (New York: Little, Brown, 2009), 76–77.

²¹⁴ Daniel Byman, Kenneth Pollack, „Let Us Now Praise Famous Men: Bringing the Statesman Back In“, *International Security* 25, 4 (2001): 107.

²¹⁵ Robert H. Wiebe, *The Search for Order, 1877–1920* (New York: Hill and Wang, 1967), 264.

²¹⁶ Na primer, neki kritičari predstavljaju razliku između tvrde i meke moći kao suprotnost između realizma i idealizma. Za njih, „meka moć nije ništa drugo do prijemčiv skup međunarodnih politika koje su rukovodile spoljnu politiku SAD od kraja Drugog

listi to nisu činili. Godine 1939. ugledni britanski realista E. H. Kar podelio je međunarodnu moć u tri kategorije: vojna moć, ekonomska moć i moć nad mnjenjem. Kao što smo videli, veliki deo te istančanosti se izgubio kod savremenih neorealista usled želje da učine moć merljivom zarad svojih strukturalnih sudova.²¹⁷ Oni su počinili nešto što možemo nazvati „konkretnom zabludom“.²¹⁸ Moć je svedena na merljive, opipljive resurse. To je nešto što se može baciti na nečiju nogu ili na gradove, pre nego nešto što vam može promeniti mišljenje u pogledu želje da uopšte negde nešto bacite.

Kao što je Makijaveli, najveći realista, opisao pre pet vekova, za kraljevića može biti bolje da ga se plaše nego da ga vole, ali kraljević je u najvećoj opasnosti onda kad je omražen. Nema protivrečnosti između realizma i meke moći. Meka moć nije oblik idealizma ili liberalizma. To je naprosto oblik moći, način da se postigne željeni ishod. Legitimitet je stvarnost moći. Konkurentne borbe oko legitimiteta deo su nastojanja da se akteri osnaže ili liše meke moći, a to je posebno tačno u informatičko doba dvadeset prvog veka.

U tome ne učestvuju samo države. Korporacije, institucije, NVO i transnacionalne terorističke mreže često poseduju sopstvenu meku moć. Čak su i slavni pojedinci u stanju da koriste svoju meku moć „čineći ideje svarljivim, prihvatljivim, živopisnim. Ili kao što je to rekao pevač Bono... njegova uloga je da obezbedi aplauz kad ljudi učine pravu stvar, a da im zagorča život ako to ne učine.“²¹⁹ Godine 2007, uoči Olimpijade u Pekingu, Stiven Spielberg je poslao otvoreno pismo predsedniku Hu Đintaou zahtevajući od Kine da upotrebi svoj uticaj i privoli Sudan da prihvati mirovnu misiju UN u Darfuru. „Kina

svetskog rata i koje su ukorenjene u wilsonovsku tradiciju.” Ali oni greše. Christopher Layne, „The Unbearable Lightness of Soft Power“, u: Inderjeet Parmar, Michael Cox, urednici, *Soft Power and U.S. Foreign Policy* (London: Routledge, 2010), 73.

²¹⁷ Kenneth Waltz, *Theory of International Politics* (Reading, MA: Addison-Wesley, 1979).

²¹⁸ Izraz potiče iz: Steven Lukes, *Power: A Radical View*, drugo izdanje (London: Palgrave Macmillan, 2005).

²¹⁹ Alan Cowell, „Power of Celebrity at Work in Davos“, *International Herald Tribune*, 29. januar 2005.

je ubrzo poslala g. Žaija u Darfur, preokret koji je poslužio kao klasična studija slučaja kako je kampanja pritiska, s ciljem da pogodi Peking u osjetljivo mesto u osjetljivom trenutku, mogla postići ono što nisu uspele mnoge godine diplomatije.²²⁰

Ugrađivanje meke moći u vladinu strategiju teže je nego što se čini na prvi pogled. S jedne strane, uspeh u smislu ishoda je mnogo više pod kontrolom meke nego što je to slučaj kod tvrde moći. Drugi problem je to što na rezultate treba dugo čekati, a većina političara i javnosti su nestrpljivi da vide brz dobitak od svojih investicija. Treće, oruđa meke moći nisu u potpunosti pod kontrolom vlada. Iako vlade kontrolišu politiku, kultura i vrednosti su ugrađeni u građanskim društvima. Meka moć se može učiniti manje rizičnom od ekonomske ili vojne moći, ali je često mnogo teža za upotrebu, lako ju je izgubiti, a skupo povratiti.

Meka moć zavisi od kredibiliteta, a kad su vlade opažene kao manipulativne a informacije se doživljavaju kao propaganda, kredibilitet je uništen. Jedan kritičar tvrdi da ukoliko se vlade uzdržavaju od nametanja ili manipulacije, one, zapravo, ne upotrebljavaju meku moć, već običan dijalog.²²¹ Čak i ako pred vladama stoji težak zadatak održavanja kredibiliteta, ova kritika zanemaruje važnost privlačenja nasuprot pritiscima pri uzajamnim odnosima meke moći. Najbolja propaganda nije propaganda.

Naravno, važno je ne preuveličavati uticaj meke (ili bilo koje druge vrste) moći. Postoje situacije u kojima meka moć pruža veoma malo prednosti. Teško je, na primer, videti kako bi meka moć mogla rešiti spor oko nuklearnog oružja u Severnoj Koreji. Neki kritičari pogrešno pretpostavljaju da pošto je meka moć često nedovoljna ona, zapravo, nije oblik moći. Ali taj problem važi za sve oblike moći. Ipak, kad su vlade usmerene na strukturne ciljeve ili ciljeve opštih vrednosti, kao što je unapređenje demokratije, ljudskih prava i sloboda, često se

²²⁰ Helene Cooper, „Darfur Collides with Olympics, and China Yields“, New York Times, 13. april 2010.

²²¹ John S. Dryzek, *Deliberative Global Politics: Discourse and Democracy in a Divided World* (Cambridge, UK: Polity Press, 2006), 82.

dogada da je meka moć jača od tvrde moći. A u veku koji obele-
žavaju globalne informacije i rasipanje moći na nedržavne ak-
metne moći.

Izvori meke moći

Meka moć neke zemlje uveliko počiva na tri osnovna re-
sursa: njenoj kulturi (tamo gde je privlačna za druge), njenim
političkim vrednostima (kad ih se pridržava kod kuće i u ino-
stranstvu) i njenim spoljnim politikama (kad ih drugi vide kao
legitimne i kao nosioce moralnog autoriteta). Uslovi u zagra-
dama su ključni pri procenjivanju da li se potencijalni resursi
meke moći prenose u ponašanje privlačnosti koje može uticati
na druge u pravcu poželjnog ishoda. Kod meke moći ono što
meta misli je posebno značajno, a mete su jednako važne ko-
tiko i akteri. Privlačenje i ubeđivanje se grade na društvenom
planu. Meka moć je ples koji zahteva partnere.

U nekim kontekstima, kultura može biti važan resurs mo-
ći. „Kultura“ je obrazac društvenih ponašanja kroz koje grupe
prenose znanja i vrednosti, a postoji na različitim nivoima.²²²
Neki aspekti ljudske kulture su univerzalni, neki su nacionalni,
a neki su osobeni za društvene klase ili male grupe. Kultura
nikad nije statična, a razne kulture deluju jedna na drugu na
razne načine. Potrebno je više istraživanja na temu veze iz-
među kulture i ponašanja moći. Na primer, može li kulturna
privlačnost Zapada smanjiti tekuće ekstremističke pozive u
nekim današnjim muslimanskim društvima? Neki vide nepre-
mostiv kulturni jaz. Ali pogledajmo islamsku državu Iran. Za-
padnjačka muzika i video su anatema za vladajuće mule, ali
privlačni mnogima iz mlađe generacije.

Ponekad treća strana može pomoći pri kulturnom posre-
dovanju. U Kini mnoge američke i japanske kulturne ideje

²²² Postoji bezmalo isto toliko definicija kulture koliko i moći. Jedna od čuvenih iz-
pera Kliforda Girca definiše kulturu kao „istorijski prenosiv obrazac značenja oličen
u simbolima, sistem nasledenih predstava izraženih simbolima kroz koje ljudi komu-
niciraju, održavaju i razvijaju svoje znanje o životu i odnos prema njemu“. Clifford
Geertz, *The Interpretation of Cultures* (New York: Basic Books, 1973), 89.

postaju mnogo privlačnije ako dolaze preko Južne Koreje. Kako kaže jedan student univerziteta u raspravi o televizijskim serijama: „Američke drame takođe prikazuju isti životni stil. Mi znamo da Južna Koreja i Amerika imaju slične političke sisteme i ekonomije. Ali lakše nam je da prihvatimo životni stil od Južnokorejanaca zato što su nam oni kulturološki bliži. Mi verujemo da za nekoliko godina možemo živeti kao oni.“²²³

Ali neposredni kulturni kontakti takođe mogu biti važni. Kao što je sin kineskog ministra spoljnih poslova opisao kineske studente u Sjedinjenim Državama: „Naše iskustvo nam je omogućilo da vidimo da postoje drugačiji načini da se Kina razvija i da mi živimo svoj život. Boravak u Sjedinjenim Državama pomogao nam je da shvatimo da stvari u Kini mogu biti drugačije.“²²⁴ Vremenom, kulture utiču jedna na drugu. Na primer, Američki univerzitet u Bejrutu je isprva osnažio američku meku moć u Libanu, ali studije pokazuju da je kasnije ojačao meku moć Libana u Americi.²²⁵

Kultura, vrednosti i politike nisu jedini resursi koji proizvode meku moć. Kao što smo videli u prethodnom poglavlju, ekonomski resursi takođe mogu proizvesti ponašanje kako meke tako i tvrde moći. Oni se mogu upotrebiti da privuku kao i da primoraju. Ponekad je u stvarnim situacijama u svetu teško razlučiti koji se deo ekonomskog odnosa sastoji od tvrde moći a koji od meke moći. Evropski lideri opisuju želju drugih zemalja za pridruživanjem Evropskoj uniji kao znak evropske meke moći.²²⁶ Zadivljujuće je, na primer, da su bivše komunističke države u srednjoj Evropi usmerile svoja očekivanja i

²²³ Norimitsu Onishi, „For China's Youth, Culture Made in South Korea“, New York Times, 2. januar 2006.

²²⁴ Qian Ning, u: Carol Atkinson, „Does Soft Power Matter? A Comparative Analysis of Student Exchange Programs 1980–2006“, Foreign Policy Analysis 6, 1 (januar 2010): 3

²²⁵ Rasmus Bertelsen naziva ovo „preokrenutom mekom moći“. Rasmus Bertelsen, Steffen Moller, „The Direct and Reverse Soft Power of American Missionary Universities in China and Their Legacies“ (članak predstavljen pred Udruženjem za međunarodne studije (International Studies Association), Nju Orleans, Luizijana, 21. februar 2010).

²²⁶ Martin Wolf, „Soft Power: The EU's Greatest Gift“, Financial Times, 2. februar 2005, 17.

revidirale svoje zakone u skladu s briselskim okvirima. Turska je na sličnim osnovama izmenila svoje politike i zakone o ljudskim pravima. Međutim, koliko su te promene rezultat ekonomskih podsticaja pristupa tržištu, a koliko su one rezultat privlačnosti uspešnog evropskog ekonomskog i političkog sistema? U pitanju je situacija kombinovanih motiva, a različiti akteri u državi mogu posmatrati tu kombinaciju na različite načine. Novinari i istoričari moraju podrobno ispratiti pojedinačne procese kako bi razmršili te uzročnosti.

Neki posmatrači vide kako meka moć Kine raste u Aziji i drugim delovima sveta u razvoju, naročito posle globalne finansijske krize 2008, koja je počela u Sjedinjenim Državama.²²⁷ Prema dnevniku *Ženmin Žibao*: „Meka moć je postala ključna reč... Postoji ogroman potencijal za razvoj kineske meke moći.“²²⁸ U nekim delovima sveta u razvoju takozvani Pekinški konsenzus o autoritarnoj vladi uz uspešnu tržišnu ekonomiju postao je mnogo popularniji od ranije preovlađujućeg Vašingtonskog konsenzusa liberalne tržišne ekonomije s demokratskom vladom. Ali u kojoj meri ljude iz Venecuele i Zimbabvea privlači Pekinški konsenzus, koliko se dive tome što je Kina udvostručila bruto proizvod tokom jedne decenije ili koliko ih podstiče mogućnost pristupa velikom i rastućem tržištu? Osim toga, čak i ako autoritarni model rasta proizvodi meku moć za Kinu u autoritarnim zemljama, on ne proizvodi privlačnost u demokratskim državama. Ono što privlači u Karakasu može odbijati u Parizu.²²⁹

Takođe smo videli da vojni resursi ponekad doprinose mekoj moći. Diktatori često neguju mitove o nepobedivosti kako bi strukturisali očekivanja i privukli druge da se pridruže njihovoj družini. Neke ljude prirodno privlači snaga. Kao što je rekao Osama bin Laden, ljude privlači snažan konj pre nego slab konj.

²²⁷ Yanzhong Huang, Bates Gill, „Sources and Limits of Chinese ‘Soft Power,’“ *Survival* 48, 2 (jun 2006): 17–36. Vidi takode: Sheng Ding, *The Dragon's Hidden Wings: How China Rises with Its Soft Power* (Lanham, MD: Lexington Books, 2008).

²²⁸ „How to Improve China's Soft Power?“ *People's Daily Online*, 11. mart 2010, <http://english.people.com.cn/90001/90785/6916487.html>

²²⁹ Ingrid d'Hooghe, *The Limits of China's Soft Power in Europe: Beijing's Public Diplomacy Puzzle*, *Clingendael Diplomacy Papers No. 25* (The Hague: Netherlands Institute of International Relations Clingendael, 2010).

Dobro vođena vojska može biti izvor privlačenja, a uzajamni programi saradnje i obuke između raznih vojski mogu uspostaviti transnacionalne mreže koje osnažuju meku moć države. Istovremeno, pogrešna upotreba vojnih resursa može podriti meku moć. Ravnodušnost prema principima pravednog rata srazmere i selektivnosti može uništiti legitimitet. Efikasnost početne američke vojne invazije na Irak 2003. možda je izazvala divljenje u očima nekih Iračana i drugih, ali tu meku moć podrili su potonja neefikasnost okupacije i scene zlostavljanja zatvorenika. Nasuprot tome, Sjedinjene Države, Kina, Brazil i drugi povećali su svoju meku moć koristeći vojne resurse za pružanje pomoći nakon zemljotresa na Haitiju 2010.

Meka moć i američka hegemonija

Neki analitičari vide meku moć u dvadeset prvom veku kao oblik kulturnog imperijalizma i tvrde da je američka kultura stvorila hegemonistički liberalni dijalog.²³⁰ Globalna politika uključuje „verbalnu borbu“ između suprotstavljenih diskursa, a ovi analitičari tvrde da je sposobnost Sjedinjenih Država da postavi okvir globalne politike nakon 11. septembra kao „globalni rat protiv terorizma“ kanalisala argumente i delanje u američki okvir.²³¹ Ali opisati američku prevlast nad savremenim komunikacijama kao prisiljavajuću predstavlja čudnu upotrebu reči „prisila“. Kao što tvrdi Steven Luks, postoje racionalni i neracionalni načini na koje deluje treće lice moći, kao i osnažujući i onesposobljavajući načini putem kojih akteri utiču na formulisanje preferencija i interesa svojih meta. Premda ne uvek lako, mi u većini slučajeva možemo razlučiti indoktrinaciju od slobodnog izbora.²³²

²³⁰ Geraldo Zahran, Leonardo Ramos, „From Hegemony to Soft Power: Implications of a Conception Change“, in: Parmer, Cox, *Soft Power and U.S. Foreign Policy*, 12–31

²³¹ Janice Bially Mattern, „Why Soft Power Isn't So Soft: Representational Force and Attraction in World Politics“, in: Felix Berenskoetter, M. J. Williams, urednici, *Power in World Politics* (London: Routledge, 2007), 98–119.

²³² Steven Lukes, „Power and the Battle for Hearts and Minds: On the Bluntness of Soft Power“, u: Felix Berenskoetter, M. J. Williams, e urednici, *Power in World Politics* (London: Routledge, 2007), 83–97

Američke vrednosti nisu univerzalne u nekom apsolutnom smislu, ali mnoge su srodne vrednostima drugih u informatičkom dobu kad većina ljudi želi učestvovanje i slobodu izražavanja. Kad su vrednosti naširoko zajedničke, one mogu pružiti osnovu za meku moć koja deluje u više pravaca, kako prema tako i od Sjedinjenih Država. Amerikanci mogu imati koristi, ali su istovremeno sputani potrebom da se pokažu dostojnim vrednosti koje i drugi dele, ukoliko Sjedinjene Države žele da zadrže privlačnost. S obzirom na političku raznolikost i institucionalnu fragmentarnost globalnih odnosa, oni koji veruju u američku hegemoniju nad diskursom imaće poteškoća da to i dokažu. Mnoge zemlje i grupe imaju različite vrednosti. U protivnom bi bilo mnogo više saobraznosti gledišta nego što sad postoji u globalnim odnosima. Lokalne kulture i dalje uživaju vernost zato što su „ljudi uključeni u statusne i kastinske mreže i slede verske i zajedničke oznake identiteta“.²³³

Kako bismo postavili u perspektivu pitanje američke meke moći, korisno je baciti pogled na Kinu. Ne nedostaje kineskog zanimanja za ideju „meke moći“. Jedan singapurski analitičar tvrdi da je „meka moć središte kineske strateške vizije i podvlači njenu osetljivost na to kako je vide spolja“.²³⁴ Počev od ranih devedesetih, u Narodnoj Republici Kini objavljeno je na stotine eseja i školskih članaka na temu meke moći. Taj termin je ušao i u zvanični kineski jezik. U pozdravnom govoru na Sedamnaestom nacionalnom kongresu Kineske komunističke partije (KKP) 15. oktobra 2007. predsednik Hu Đintao je izjavio da KKP mora „osnažiti kulturu kao deo meke moći naše zemlje ... sve značajniji činilac u nadmetanju za opštu nacionalnu snagu.“²³⁵

Kina je oduvek imala privlačnu tradicionalnu kulturu, ali sada takođe ulazi u carstvo globalne popularne kulture. Ukupno 1,4 miliona kineskih studenata je studiralo u inostran-

²³³ Tyler Cowen, „For Some Developing Countries, America's Popular Culture Is Resistant“, *New York Times*, 22. februar 2007.

²³⁴ Parama Sinha Palit, „China's Soft Power in South Asia“, RSIS Working Paper 200 (Singapore: Rajaratnam School of International Studies, 2010), 1.

²³⁵ Videti: Joseph Nye, Wang Jisi, „The Rise of China's Soft Power and Its Implications for the United States“, u: Richard Rosecrance, Gu Guoliang, urednici, *Power and Restraint: A Shared Vision for the U.S.- China Relationship* (New York: PublicAffairs, 2009), 28.

stvu između 1978. i 2008, a tokom 2009. godine 220.000 stranih studenata upisalo se na kineske univerzitete. Kineski zvaničnici očekuju da taj broj poraste do 500.000 do 2020. godine.²³⁶ Kina je otvorila nekoliko stotina Konfučijevih instituta širom sveta kako bi druge učila svom jeziku i kulturi, a dok je Glas Amerike smanjivao emitovanje sa devetnaest na četrnaest sati dnevno, Kineski međunarodni radio je povećavao emitovanje na engleskom na dvadeset četiri sata dnevno.²³⁷ Tokom 2009-2010. Kina je uložila 8,9 milijardi dolara u „spoljšnju reklamu“, uključujući i dvadesetčetvoročasovni kablovski kanal vesti Sinhua, smišljen da oponaša Al Džaziru.²³⁸

Kina je takođe prilagodila svoju diplomatiju. Ranih devedesetih bila je umorna od multilateralnih sporazuma i imala različite namere od većine svojih suseda. Potom se priključila Svetskoj trgovinskoj organizaciji, poslala više od 3.000 vojnika u mirovne misije UN, počela da pruža veću pomoć u diplomatiji ograničavanja proizvodnje oružja (uključujući i organizaciju razgovora šest sila o Severnoj Koreji), rešila teritorijalne sporove sa susedima, te se pridružila nizu regionalnih organizacija, među kojima je Istočnoazijski samit tek najskoriji primer. Ova nova diplomatija je pomogla da se ublaže strahovi i smanji verovatnoća da se druge zemlje udruže kako bi stvorile ravnotežu sili u usponu.²³⁹ Prema jednoj studiji: „Kineski stil je naglašavao simbolične odnose, upadljive gestove kao što je obnova zgrade Skupštine u Kambodži ili Ministarstva spoljnih poslova u Mozambiku.“²⁴⁰ Ali postoje granice i kineske i američke meke moći.

²³⁶ David Shambaugh, *China Goes Global* (u pripremi), Šesto poglavlje, pruža veoma detaljan opis napora Kine da uveća svoju meku moć.

²³⁷ Huang, Gill, „Sources and Limits of Chinese ‘Soft Power.’“ Vidi takođe: Joel Wuthnow, „The Concept of Soft Power in China’s Strategic Discourse“, *Issues and Studies* 44, 2 (jun 2008): 2–24; i eseje u: Mingjiang Li, urednik, *Soft Power: China’s Emerging Strategy in International Politics* (Lanham, MD: Lexington Books, 2009)

²³⁸ David Shambaugh, „China Flexes Its Soft Power“, *International Herald Tribune*, 7. jun 2010.

²³⁹ Joshua Kurlantzick, *Charm Offensive: How China’s Soft Power Is Transforming the World* (New Haven, CT: Yale University Press, 2007).

²⁴⁰ Yee-Kuang Heng, „Mirror, Mirror on the Wall, Who Is the Softest of Them All? Evaluating Japanese and Chinese Strategies in the Soft Power Competition Era“, *International Relations of the Asia-Pacific* 10 (2010): 298

Godine 2006. Kina je iskoristila godišnjicu pomorskih istraživanja admirala Ženg Hea iz velike dinastije Ming kako bi stvorila diskurs koji opravdava njenu savremenu pomorsku ekspanziju u Indijskom okeanu, ali to nije proizvelo meku moć u Indiji, gde je podozrenje u pogledu kineskih pomorskih ambicija dovelo do klime nepoverenja.²⁴¹

Slično tome, Kina je pokušala da osnaži meku moć uspešnom organizacijom Olimpijade 2008, ali nedugo zatim su njeni domaći obračuni u Tibetu, u Sjindžangu, kao i napadi na aktiviste poput Liju Sjaoboa (koji je kasnije dobio Nobelovu nagradu za mir) podrili stečenu meku moć zemlje.

Tokom 2009. Peking je najavio planove da potroši milijarde dolara za razvoj globalnih medijskih giganta koji bi se nadmetali s kompanijama kao što su Blumberg, Tajm Verner i Viakom „kako bi iskoristili meku moć umesto vojne sile da pridobijemo prijatelje u inostranstvu“.²⁴² Ali napore Kine osujetila je njena domaća cenzura. Uprkos naporima da se Sinhua i Kineska centralna televizija pretvore u takmace CNN-u i BBC-u, „nema međunarodne publike za trošnu propagandu“. Indijski bolivudski filmovi imaju mnogo veću međunarodnu publiku nego kineski filmovi. „Kad su Žang Jimou, čuvenom reditelju, nedavno postavili pitanje zašto se njegovi filmovi uvek odigravaju u prošlosti, on je odgovorio da bi filmove o savremenoj Kini kastrirali cenzori.“²⁴³

Stoga ne iznenađuje što je istraživanje sprovedeno u Aziji u drugoj polovini 2008. pokazalo da je meka moć Kine manja od moći Sjedinjenih Država, i zaključila da se „kineska ofanziva šarma dosad pokazala nedelotvornom“.²⁴⁴ To je potvrdilo i istraživanje BBC-a iz 2010. u dvadeset osam država koja je po-

²⁴¹ Toshi Yoshihara, James R. Holmes, „Chinese Soft Power in the Indian Ocean“ (članak predstavljen pred Američkim udruženjem za političke nauke (American Political Science Association), Toronto, Ontario, 3. septembar 2009).

²⁴² David Barboza, „China Yearns to Form Its Own Media Empires“, New York Times, 5. oktobar 2009.

²⁴³ Geoff Dyer, „China's Push for Soft Power Runs Up Against Hard Absolutes“, Financial Times, 4. januar 2010.

²⁴⁴ Chicago Council on Global Affairs, *Soft Power in Asia: Results of a 2008 Multinational Survey of Public Opinion* (Chicago: Chicago Council on Global Affairs, 2009), 34.

kazala ukupno pozitivno viđenje Kine samo u Pakistanu i Africi, dok je u Aziji, Južnoj i Severnoj Americi i Evropi modalno mišljenje bio neutralno ili loše.²⁴⁵

Velike sile nastoje da upotrebe kulturu i diskurs kako bi stvorile meku moć koja promoviše njihovu prednost, ali njih nije uvek lako prodati ukoliko reči i simboli nisu u skladu sa stvarnošću na domaćem planu.

Meka moć se može koristiti za međudejstva kako nultog zbira tako i pozitivnog zbira. Kao što smo videli, pogrešno je razmišljati o moći – sposobnosti da se na druge utiče kako bi se ostvario poželjan ishod – samo kao o „moći nad“ umesto o „moći sa“ drugima.

Neki posmatrači su podigli uzbunu zbog mogućeg rasta kineske meke moći. Da li će to biti problem za druge države ili ne, zavisiće od načina na koji se ta moć koristi. Ako Kina upotrebljava meku moć da izmanipuliše politiku u Aziji kako bi isključila Sjedinjene Države, njena strategija će izazvati trvenje, ali u meri u kojoj Kina zauzima stav sve snažnijeg „odgovornog učesnika“ međunarodnih odnosa, njena kombinaciju tvrde i meke moći može dati pozitivan doprinos.

Kina je daleko od toga da se izjednači sa Amerikom ili Evropom u pogledu meke moći, ali bilo bi nepromišljeno zanemariti dobitak koji Kina ostvaruje. Na sreću, ovaj dobitak može biti dobar za Kinu, ali i za ostatak sveta.

Meka moć ne mora biti igra nultog zbira u kojoj su dobici jedne države neminovno gubici druge. Ukoliko Kina i Sjedinjene Države, na primer, postanu privlačne jedna drugoj, izgledi za razorne sukobe će se umanjiti. Ukoliko rast meke moći Kine smanjuje mogućnost sukoba, to može biti deo odnosa pozitivnog zbira.

²⁴⁵ BBC News, „World Warming to US Under Obama“, <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/8626041.stm>

Ponašanje meke moći: postavljanje agende, privlačenje i ubeđivanje

Do sada smo bili usredsređeni na resurse meke moći, ali meka moć se uklapa sa sva tri lica ili aspekta ponašanja moći o kojima smo raspravljali u Prvom poglavlju.

Na primer, pretpostavimo da direktorka škole ne želi da tinejdžeri puše. U prvom licu moći direktorka može zapretiti učenicima novčanom kaznom ili izbacivanjem kako bi promenila njenu želju da zapali cigaretu (tvrda moć) ili provesti sate ubeđujući je da promeni svoje sadašnje opredeljenje u pogledu pušenja (meka moć). U drugoj dimenziji direktorka bi mogla da zabrani automate za prodaju cigareta (tvrdi aspekt postavljanja agende) ili da upotrebi oglase javnog servisa na temu raka i žutih zuba kako bi stvorio klimu u kojoj pušenje postaje nepopularno i nezamislivo (meka moć). U trećoj dimenziji ponašanja moći direktorka bi mogla sazvati skupštinu škole na kojoj bi učenici raspravljali o pušenju i zarekli se da neće pušiti (meka moć) ili bi mogla otići dalje i zapretiti izopštenjem manjine koja puši (tvrda moć). Drugim rečima, direktorka može upotrebiti tvrdu moć da spreči učenike da puše ili upotrebiti meku moć uokviravanja, ubeđivanja i privlačenja. Uspeh njenih nastojanja meke moći zavisice od njene sposobnosti da privuče i izgradi kredibilitet i poverenje.

Tabela 4.1 Tri lica ponašanja moći

Prvo lice

(Dal: Navođenje drugih da učine ono što inače ne bi učinili)

Tvrda: A koristi silu / plaćanje kako bi promenio postojeće strategije B.

Meka: A koristi privlačenje / ubeđivanje kako bi promenio postojeće preferencije B.

Drugo lice

(Bakrak i Barac: Uokviravanje i postavljanje dnevnog reda)

Tvrda: A koristi silu / plaćanje kako bi srubio agendu B (svidalo se to B ili ne).

Meka: A koristi privlačenje ili institucije kako bi B doživeo agendu kao legitimnu.

Treće lice

(Luks: Oblikovanje tuđih preferencija)

Tvrda: A koristi silu / plaćanje da uobliči preferencije B („Stokholmski sindrom“).

Meka: A koristi privlačenje i / ili institucije kako bi oblikovala početne preferencije B.

Privlačenje je mnogo složenije nego što se isprva čini. Ono se može odnositi na obraćanje pažnje – pozitivne ili negativne – kao i na stvaranje primamljivih ili pozitivnih magnetskih efekata. Poput magnetizma i gravitacione sile, pažnja može biti dobrodošla ili ne, u zavisnosti od konteksta. Pravnici neke stvari nazivaju „privlačnim neprijatnostima“. Ukoliko je privlačenje asimetrično i dovodi do odgovora tvrde moći, ono proizvodi ranjivost umesto moći. Na primer, Indija je bila privlačna za Veliku Britaniju u devetnaestom veku, a to je Indiju dovelo do kolonijalnog potčinjavanja pre nego do meke moći.²⁴⁶ Osim toga, pažnja je često asimetrična. Što je problem veći, to više pažnje može privući. Manja ili slabija strana može ostvariti taktički dobitak od snažnijeg usredsređivanja u poređenju s većom ili jačom stranom – kao što svedoče Sjedinjene Države i Kanada ili Kina i Vijetnam. Ali ovaj vid privlačenja nije meka moć. Meka moć počiva na pozitivnom privlačenju u smislu „primamljivog“.

Šta stvara pozitivno privlačenje? Psiholozi nam kažu da nam se dopadaju oni koji su nam slični ili s kojima delimo pripadnost grupi, a privlače nas i fizičke odlike kao i zajednički stavovi.²⁴⁷ Na nivou država, Aleksandar Vuving korisno predlaže tri grupe vrlina aktera i akcije koji su ključni za privlačenje: dobrodušnost, veština i lepota (harizma). „Dobrodušnost“ je način na koji se akter odnosi prema drugima. Kad se neko doživljava kao dobrodušan, to po pravilu izaziva saosećanje, poverenje, kredibilitet i povinovanje. „Briljantnost“ ili „veština“ odnosi se na način na koji akter radi to što radi, a to izaziva divljenje, poštovanje i oponašanje. „Lepota“ ili „harizma“ je

²⁴⁶ Jacques Hymans, „India's Soft Power and Vulnerability“, *India Review* 8 (jul-septembar 2009): 2344-2365.

²⁴⁷ Donna Byrne, Gerald Clore, George Smeaton, „The Attraction Hypothesis: Do Similar Attitudes Affect Anything?“ *Journal of Personality and Social Psychology* 51, no. 6 (1986): 1167-1170; Fang Fang Chen, Douglas Kenrick, „Repulsion or Attraction?: Group Membership and Assumed Attitude Similarity“, *Journal of Personality and Social Psychology* 83, 1 (2002): 111-125; Alice Eagly, Richard Ashmore, Mona Makhijani, Laura Longo, „What Is Beautiful Is Good, but...: A Metaanalytic Review of Research on the Physical Attractiveness Stereotype“, *Psychological Bulletin* 110, 1 (1991): 109-128

aspekt akterovog odnosa prema idealima, vrednostima i viziji, a to ima tendenciju da izaziva nadahnuće i privrženost.²⁴⁸ Ove vrednosti i politike) u ponašanje moći.

Bez takvih opaženih kvaliteta, određeni resurs može proizvesti ravnodušnost ili čak odvratnost – suprotnost meke moći. Proizvodnja meke moći putem privlačenja zavisi kako od kvaliteta aktera tako i od toga kako ga meta opaža. Ono što izaziva privlačenje kod jedne mete, može izazvati odvratnost kod druge. Kad je akter ili dejstvo opažaju kao zloćudni, manipulativni, nesposobni ili ružni, to će jamačno izazvati odvratnost. Tako izvestan kulturni artefakt, poput holivudskog filma koji prikazuje oslobođene žene koje samostalno delaju, može proizvesti pozitivno privlačenje u Rijju, ali odvratnost u Rijadu. Program pomoći koji se doživljava kao manipulativan može podriti meku moć, a vešta televizijska emisija koja se vidi kao čista propaganda može izazvati odvratnost.

Ubeđivanje je tesno povezano s privlačenjem. To je upotreba argumenata kako bi se uticalo na verovanja i delatnost drugih bez pretnje silom ili obećanja isplate. Ubeđivanje skoro uvek uključuje izvestan stepen manipulacije, gde se neke stvari naglašavaju a neke zanemaruju. Nečasno ubeđivanje može otići toliko daleko da obuhvati i prevaru. U ubeđivanju, racionalni argumenti koji se pozivaju na činjenice, verovanja o kauzalnosti, kao i normativne pretpostavke mešaju se sa uokviravanjem problema na privlačan način i sa upotrebom pozivanja na emocije.²⁴⁹ Zbog toga su privlačenje, poverenje i ubeđivanje tesno povezani. Neki racionalni argumenti su samoizvršni. Izvrstan dokaz u čistoj matematici može biti ubedljiv sam po sebi čak i ako ga iznosi neprijatelj. Ali većina argumenata uključuje tvrdnje o činjenicama, vrednostima i uokviravanje koji zavise od izvesnog stepena privlačnosti i poverenja u to da je

²⁴⁸ Alexander L. Vuving, „How Soft Power Works” (članak predstavljen pred Američkim udruženjem za političke nauke (American Political Science Association), Toronto, Ontario, 3. septembar 2009), 7–8.

²⁴⁹ Robert O. Keohane, „Subversive Realism and the Problem of Persuasion” (članak predstavljen na Univerzitetu Stenford, Palo Alto, Kalifornija, 3-5. decembar 2009).

izvor verodostojan. Uzmimo, na primer, anegdotu o francuskoj prodaji nuklearke Pakistanu s početka knjige. Američki argument se pozvao na zajedničke interese u neproliferaciji koje imaju Francuska i Sjedinjene Države, ali bez izvesne privlačnosti između francuske i američke vlade i uverenja da Amerikanci ne lažu i da su obaveštajni podaci tačni, ubeđivanje bi se završilo neuspehom.

S druge strane, uokviravanje dnevnog reda je tesno povezano sa ubeđivanjem.²⁵⁰ Privlačno uokviren argument koji meta opaža kao legitiman ima više šanse da bude ubedljiv. Osim toga, ubeđivanje je velikim delom indirektno, posredovano kroz masovnu publiku umesto preko elite. Predstave o legitimnosti mogu uključiti i mnjenja trećih strana. Posredni pokušaji ubeđivanja često uključuju i napore da se treće strane ubeđe emocionalnim apelima i diskursom umesto čistom logikom. Diskurs je posebno važan pri uokviravanju problema na ubedljiv način, kako bi neke „činjenice“ postale važne a druge ostale po strani. No ako je diskurs previše otvoreno manipulativan i odbačen kao propaganda, on gubi moć ubeđivanja. Dakle, nije samo napor uticanja od strane aktera ključan za stvaranje meke moći, već i viđenje koje ima meta.

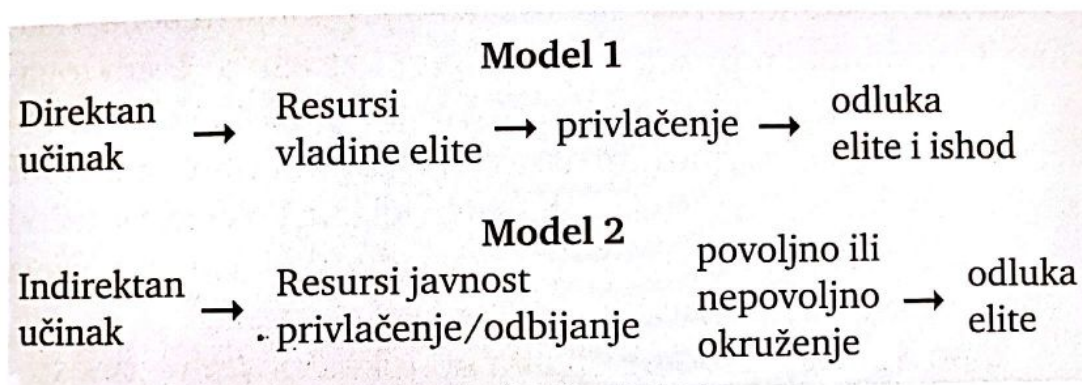
Kako deluje meka moć

Ponekad privlačenje i meka moć koju ono proizvodi zahtevaju veoma malo napora. Kao što smo ranije videli, učinak akterovih vrednosti može biti poput svetlosti koja sija „iz grada na brdu“. Ovo privlačenje putem primera je pasivan pristup mekoj moći. U drugim prilikama akter čini aktivne napore da stvori privlačnost i meku moć kroz niz programa, poput javne diplomatije, medijskog emitovanja, razmene i pomoći. To su, dakle, dva modela kako meka moć utiče na svoje mete: direktan i indirektan. U direktnom obliku lidere može privući i ubediti

²⁵⁰ Vidi: Richard E. Petty, Duane T. Wegener, „Thought Systems, Argument Quality, and Persuasion“, *Advances in Social Cognition* 4 (1991): 147–162; Blain T. Johnson, Alice H. Eagly, „Effects of Involvement on Persuasion: A Meta-analysis“, *Psychological Bulletin* 106, 2 (1989): 290–314.

dobrodušnost, veština ili harizma drugih lidera – kao što svedoči ranije naveden primer cara Petra i Fridriha Velikog ili priča o ubedljivom učinku agrumenata predsednika Obame koji je doveo do povećanja donacija na sastanku G-20.²⁵¹ Odnosi među elitom i mreže često igraju važnu ulogu. Učestaliji je, međutim, dvostepeni model u kojem se utiče na javnost i treće strane, a oni potom vrše upliv na lidere drugih zemalja. U ovom slučaju meka moć ima važan posredni efekat stvaranja povoljnog okruženja za odlučivanje. U protivnom, ukoliko se akter doživljava kao odbojan, to stvara nepovoljno okruženje.

Slika 4.1 Meka moć: direktni i indirektni uzročni model

Sud o kauzalnom učinku meke moći različit je u svakom modelu. U prvom modelu, prosuđivanje direktne uzročnosti zahteva brižljiv postupak praćenja procesa nalik na onaj koji primenjuju dobri istoričari ili novinari, sa svim teškoćama koje nosi razlučivanje mnoštva uzroka. U drugom modelu, prosuđivanje indirektno uzročnosti takođe zahteva brižljivo praćenje procesa zato što su tu uključeni mnogi uzročni činioци, ali ovde ankete javnog mnjenja i brižljiva analiza sadžine mogu pomoći da se donese prva procena postojanja povoljnog ili nepovoljnog okruženja. Iako ankete mogu da izmere postojanje i trendove u potencijalnim resursima meke moći, oni su samo prva aproksimacija u pogledu promene ponašanja kad je u pitanju ishod. Korelacije, poput studije 143 para zemalja koja je ustanovila veći stepen terorizma tamo gde su ankete

²⁵¹ „Obama Wins More Food Aid but Presses African Nations on Corruption“, New York Times, 10. jul 2009.

pokazale da stanovnici jedne države ne odobravaju vođstvo druge države, mogu nagovestiti ali ne i dokazati uzročnost.²⁵² Tamo gde je mišljenje snažno i dosledno tokom vremena, ono može imati efekta, ali uticaj javnog mnjenja u poređenju s drugim varijablama može se ustanoviti samo putem brižljivog praćenja procesa. To je često teško prepoznati na kratak rok i ponekad je najbolje da o tome prosuđuju istoričari koji mogu da poređaju uzroke dugo nakon datog događaja.

Neki skeptici potpuno odbacuju ankete. Oni tvrde kako „činjenica da država kontroliše javno mnjenje umesto da ono kontroliše nju u domenu spoljne politike predstavlja činjenicu koja podriva logiku meke moći“.²⁵³ Ovaj argument je, međutim, pogrešan zato što zanemaruje direktni učinak, pitanja stepena, vrste ciljeva i uzajamni odnos prema drugim uzrocima. Osim toga, javno mnjenje ponekad deluje kao ograničenje za autoritarne vođe, a u mnogim autoritarnim državama gde je unutrašnji otpor prigušen, međunarodni stub srama ima učinak. Čak i ako je tačno da u mnogim kontekstima mnoge vlade jedva donekle ograničava javno mnjenje, to ne znači da je meka moć nevažna.

U pogledu specifičnih ciljeva ponekad postoji jednostepeni model s direktnim učinkom na donosiocima politika koji ne prolazi kroz javno mnjenje. Razmene studenata i lidera predstavljaju dobar primer. Četrdeset šest sadašnjih i 165 nekadašnjih šefova vlada proizvod su višeg obrazovanja SAD. Nisu svi od bezmalo 750.000 stranih studenata koji godišnje dolaze u Sjedinjene Države privučeni tom zemljom, ali velika većina jeste. „Istraživanje dosledno pokazuje da se studenti s razmene vraćaju kući s mnogo pozitivnijom slikom zemlje u kojoj su studirali i ljudi sa kojima su opštili“, a veći su izgledi da će studenti obrazovani u inostranstvu promovisati demokratiju u svojoj domovini ukoliko su obrazovani u demokratskim zemljama.²⁵⁴ Osim toga, takvi programi mogu imati povoljan „efe-

²⁵² Alan B. Krueger, „Attitudes and Action: Public Opinion and the Occurrence of International Terrorism“, CEPS Working Paper No. 179 (januar 2009).

²⁵³ Layne, „The Unbearable Lightness of Soft Power“, 57.

²⁵⁴ Vidi: Atkinson, „Does Soft Power Matter?“ 3. Vidi takođe: Antonio Spilimbergo, „Democracy and Foreign Education“, American Economic Review 99, 1 (mart 2009): 528–543.

kat širenja“ na indirektne učesnike.²⁵⁵ Rezultati mogu biti dramatični. Na primer, to što je Mihail Gorbačov prihvatio perestrojku i glasnost posledica je uticaja ideja koje je u Sjedinjenim Državama stekao Aleksandar Jakovljevič nekoliko decenija ranije. Bez obzira na to što je kraj Hladnog rata uključivao mnoštvo uzroka, postoje obimna svedočenja nekadašnje sovjetske elite o tome kako su te ideje delovale uzajamno sa ekonomskim propadanjem. Kao što kaže bivši sovjetski zvaničnik Georgij Šahnazarov: „Gorbačov, ja, svi mi razmišljali smo na dva koloseka.“²⁵⁶

Čak i s dvostepenim modelom, javno mnjenje često utiče na elite tako što stvara povoljno ili nepovoljno okruženje za određene političke inicijative. Na primer, u pogledu Iraka 2003, turski zvaničnici bili su ograničeni javnim i parlamentarnim mnjenjem i nisu mogli da dopuste američkoj Četvrtoj pešadijskoj diviziji da prođe kroz njihovu zemlju. Nedostatak meke moći naškodilo je tvrdoj moći Bušove administracije. Slično tome, meksički predsednik Visente Foks je poželeo da udovolji Džordžu V. Bušu tako što bi podržao drugu rezoluciju UN koja je odobravalala invaziju, ali ga je ograničilo javno mnjenje. Kad biti proamerički nastrojen predstavlja poljubac smrti, javno mnjenje ima takav učinak na politiku koji prosti stavovi skeptika ne mogu uhvatiti. Čak je i Britanija, blizak saveznik, reagujući na obaveštajne standarde Bušove administracije, odlučila da „mi i dalje moramo raditi s njima, ali radimo s njima na sasvim drugačiji način.“²⁵⁷

Često je lakše videti uzročnost u ovim negativnim slučajevima gde je „veto“ srazmerno lako ustanoviti. U pozitivnim slučajevima, uticaj meke moći među mnoštvom varijabli teže je izolovati i dokazati. Jedna studija iznosi tri neophodna uslova za delotvorno korišćenje meke moći od strane država putem

²⁵⁵ Julie Cencula Olberding, Douglas J. Olberding, „Ripple Effects in Youth Peacebuilding and Exchange Programs: Measuring Impacts Beyond Direct Participants“, *International Studies Perspectives* 11 (2010): 75–91.

²⁵⁶ Vidi: Joseph Nye, *Soft Power: The Means to Success in World Politics* (New York: PublicAffairs, 2004), Drugo poglavlje.

²⁵⁷ Raymond Bonner, Jane Perlez, „British Report Criticizes U.S. Treatment of Terror Suspects“, *New York Times*, 28. jul 2007.

drugog modela javnog mnjenja: komuniciranje s planiranom metom kroz funkcionalno tržište ideja, ubeđivanje mete da promeni stav o nekom političkom pitanju i obezbeđivanje da novi stav utiče na politički ishod.²⁵⁸ Analiza svakog od ova tri koraka pomoći će nam da odgovorimo na napore jedne vlade da promeni politiku druge vlade putem meke moći. Međutim, tome nedostaje ne samo prvi model direktnog učinka već i još jedna dimenzija drugog modela: stvaranje povoljnog okruženja putem dugoročne privlačnosti. Takva klima može biti proizvod civilnog društva i nedržavnih aktera, koji se često doživljavaju kao kredibilniji, pre nego rezultat neposrednih vladinih napora. Umesto da se usredsredimo isključivo na vladine aktere i ciljane napore kako bi se promenile određene politike, mi takođe moramo uzeti u obzir efekat grada na brdu i privlačenje putem primera. U meri u kojoj je jedno društvo privlačno za neko drugo, ono može stvoriti povoljno okruženje za opšte ciljeve većine, kao i za specifične odluke elite.

Ovde meta meke moći jeste široko javno mnjenje i kulturni stavovi. Većina istoričara koji su proučavali taj period slažu se da je, povrh vojske i novca, na američku moć da promoviše takve ciljeve u posleratnoj Evropi snažno uticale kultura i ideje. Iako su vladini programi poput Maršalovog plana bili važni, istoričari ovog perioda naglašavaju uticaj nedržavnih aktera. „Američki korporativni i marketinški menadžeri, kao i šefovi holivudskih studija, nisu ostatku sveta prodavali samo svoje proizvode već i američku kulturu i vrednosti, tajne njenog uspeha.“²⁵⁹ Kao što tvrdi jedan norveški naučnik: „Federalizam, demokratija i otvoreno tržište predstavljali su osnovne američke vrednosti. To je ono što je Amerika izvezla.“ To je umnogome olakšalo održavanje onoga što on naziva „imperija po pozivu“.²⁶⁰

²⁵⁸ Vidi: Matthew Kroenig, Melissa McAdam, Steven Weber, „Taking Soft Power Seriously” (neobjavljen članak, 23. februar 2009), za veoma interesantan, premda ograničen, pristup uzročnosti.

²⁵⁹ Richard Pells, *Not Like Us* (New York: Basic Books, 1997), XXII.

²⁶⁰ Geir Lundestad, *Empire by Integration: The United States and European Integration, 1945–1997* (New York: Oxford University Press, 1998), 155.

Takvi opšti ciljevi ostaju važni i danas. Na primer, mnogi teroristički akti nisu smišljeni toliko da obore neku vladu, koliko da stvore klimu polarizacije u kojoj se ekstremistički diskurs može proširiti na velike delove muslimanskog sveta. Zanimljiva studija uticaja Američkog univerziteta u Bejrutu i Američkog univerziteta u Kairu, oba nevladina, ustanovila je da su oni bili uspešni u promovisanju sopstvenih opštih ciljeva (i posredno ciljeva američke vlade) liberalnog, sekularnog, privatnog obrazovanja uprkos opasnim vremenima u društvima gde su se nalazili, ali nisu doprineli prihvatanju specifičnih ciljeva nepopularne američke spoljne politike.²⁶¹

Pasivni grad-na-brdu učinak meke moći, međutim, ne treba precenjivati, naročito u njegovom uticaju na specifične kratkoročne ciljeve. Evropska meka moć imala je značajan uticaj na postizanje dugoročnih opštih ciljeva demokratizacije Srednje Evrope nakon Hladnog rata, ali kad su Evropljani otišli na samit o klimi u Kopenhagenu 2009, meka moć njihovog izuzetnog domaćeg primera u pogledu klime nije bila delotvorna. „Evropska strategija bila je da pritisne druge da pariraju njenim ustupcima na planu emisije ugljen dioksida. Ali EU jedva da je postojala tokom razgovora“ zbog toga što su njena uzvišena stremljenja bila daleko od ograničenih pogodbi koje su već ugovarale ostale države.²⁶²

Zanimljiv „prirodni eksperiment“ može se videti u izboru Baraka Obame 2008, što je pomoglo da se razveju negativni stereotipi o zatvorenom američkom političkom sistemu zasnovanom samo na novcu i porodičnim dinastijama. Tokom 2009. ankete su pokazale zadivljujući „procvat američkog globalnog imidža u mnogim delovima sveta, koji je odražavao poverenje u novog predsednika“.²⁶³ Jedna procena zasnovana na rezultatima istraživanja o vrednosti brendova čak je nagovestila da je Obama efekat bio vredan 2 triliona dolara u kapitalu robnih

²⁶¹ Bertelsen, Moller, „The Direct and Reverse Soft Power of American Missionary Universities.”

²⁶² „Europe and an inscrutable China“, The Economist, 23. januar 2010, 52.

²⁶³ Andrew Kohut, predsednik Pew Research Center, the House Subcommittee on International Organizations, Human Rights and Oversight, 4. mart 2010.

marki.²⁶⁴ Do 2010. popularnost Sjedinjenih Država je porasla u Evropi, Rusiji i Kini, ali opala u Egiptu,²⁶⁵ a u oblastima poput Pakistana i palestinskih teritorija gde je američka politika bila nepopularna „Obamin rejting je bio tek neznatno bolji od katastrofalnog rejtinga koji je imao Buš“.²⁶⁶ A u pogledu određenih političkih zahteva koje je Obama izneo tokom prve godine, kao što su više savezničkih vojnika u Avganistanu ili volja drugih zemalja da prihvate zatvorenike oslobođene iz zatvora u Gvantanamu, rezultati su bili bolji, ali neznatno, od onih koje je postigao Buš. Drugim rečima, efekat Obama je bio pozitivan, ali ograničene veličine i samo na kratak rok.

Ne samo da akteri nastoje da utiču jedan na drugog neposredno i posredno putem meke moći; oni se nadmeću u tome kako će jedan drugog lišiti privlačnosti i legitimiteta, stvarajući nepovoljno okruženje bilo u javnom mnjenju u drugoj zemlji i/ili u očima relevantnih trećih strana. Na primer, nakon što je Senat SAD doneo zakon od 30 miliona dolara o dokumentovanju i objavljivanju kršenja ljudskih prava u Iranu, iranski parlament je osnovao fond od 20 miliona dolara za razobličavanje kršenja ljudskih prava u Sjedinjenim Državama.²⁶⁷ Ponekad su lideri spremni da zanemare mišljenje trećih strana (pomalo zbunjujuće označeno kao „svetsko javno mnjenje“), ali u drugim slučajevima zabrinutost oko moguće diplomatske izolacije može sputati njihovo delanje.

Tokom 2008, pošto je upala u Gruziju, Rusija je brižljivo kontrolisala domaće medije, ali čini se da nije bila dovoljno spremna da svoj slučaj zastupa na međunarodnom planu. Gruzijski predsednik Mihail Sakašvili je iskoristio svoj tečni engleski jezik da ovlada reportažama u ostatku sveta. „Nespремnost Kremlja da za svoju poziciju pribavi podršku istom silinom kojom je poslao tenkove u Gruziju pruža uvid u njegov pogled

²⁶⁴ Simon Anholt, „The \$2 Trillion Man“, Foreign Policy (decembar 2009). Videti takođe: „Briefing Barack Obama's First Year“, The Economist, 16. januar 2010, 29.

²⁶⁵ Nicholas Kulish, „Obama Gets High Marks Abroad, Survey Finds“, New York Times, 17. jun 2010.

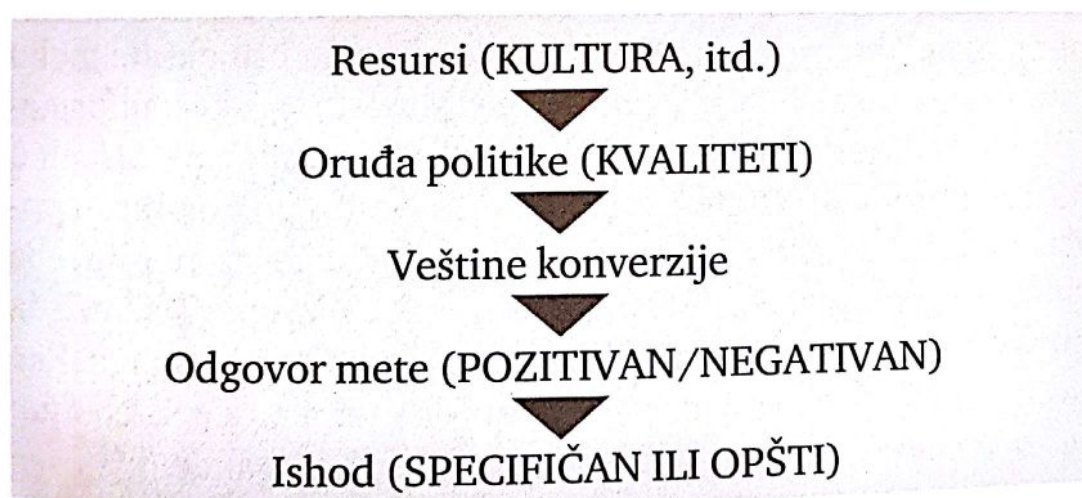
²⁶⁶ Svedočenje Endrua Kohuta.

²⁶⁷ Thomas Erdbrink, „Iranians Seek Out Abuses by US“, Washington Post, 24. avgust 2009.

na svet.²⁶⁸ Ruska vojna moć je prevladala, ali Rusija nije bila vešta u korišćenju meke moći kako bi učvrstila vojnu pobjedu.

Kao što smo videli, postoji širok spektar osnovnih resursa koji se mogu preobratiti u meku moć putem veštih strategija konverzije. Osnovni resursi uključuju kulturu, vrednosti, legitime politike, pozitivan domaći model, uspešnu ekonomiju i sposobnu vojsku. Ponekad se ovi resursi posebno uobličavaju za potrebe meke moći. Tako uobličeni resursi obuhvataju nacionalne obaveštajne službe, informativne agencije, diplomatiju, javnu diplomatiju, programe razmene, programe pomoći, programe obuke, kao i razne druge mere. Uobličeni resursi pružaju niz različitih oruđa politike, ali to da li će proizvesti pozitivan ili negativan odgovor kod mete (a tako i željeni ishod) zavisi od konteksta, od mete, kao i od kvaliteta strategija konverzije moći. Ovaj proces konverzije prikazan je na slici 4.2.

Slika 4.2 Konverzija resursa meke moći u ponašanje (ishod)

Konvertovanje resursa i oruđa meke moći u ishode zahteva kritičku sposobnost da se kod mete stvore predstave o kvalitetima poput dobrodušnosti, veštine i harizme. Predstava može biti lažna (kao u efektima izvesne propagande), ali važno je da li meta veruje i da li odgovara pozitivno ili negativno.

²⁶⁸ Clifford J. Levy, „Russia Prevailed on the Ground but Not in the Media“, New York Times, 22. avgust 2008.

Gospodarenje mekom moći kroz javnu diplomatiju

Kao što smo videli, vladama je teško da gospodare mekom moći. Postojana privlačnost – biti grad na brdu – zahteva doslednost prakse i vrednosti. Još je teže otići dalje da se projektuje privlačnost, uokvirava dnevni red i ubede drugi. Kao što smo videli, uzročni putevi su često indirektni, učinak često zahteva vreme kako bi sazreo, neki od opštih ciljeva na koje je usmerena meka moć su veoma rasuti, a vlade retko imaju punu kontrolu nad svim instrumentima. U Drugom i Trećem poglavlju videli smo deo mogućnosti ali i teškoće u upotrebi vojnih i ekonomskih resursa za stvaranje meke moći. To je podjednako tačno kad su u pitanju naponi da se stvori meka moć putem instrumenata javne diplomatije. Političke teškoće dodatno komplikuje obilje dostupnih informacija, značaj mreža i promenljivi stilovi vođstva u demokratskim društvima. Ali činjenica da je stvaranje meke moći kroz javnu diplomatiju često teško, ne znači da je ona nevažna.

Da bi bila uverljiva u veku kad se moć rasipa s država na nedržavne aktere, vlada će u nastojanjima da projektuje meku moć morati da prihvati da je moć manje hijerarhijska u informatičko doba i da su društvene mreže postale značajnije. Uspeh u umreženom svetu zahteva od lidera da razmišljaju u pravcu privlačenja i kooptiranja umesto komandovanja. Lideri moraju sebe videti kao deo kruga a ne kao da su na vrhu planine. To znači da je dvosmerna komunikacija delotvornija od komandovanja. Kao što je primetio jedan mladi češki učesnik na seminaru u Salzburgu: „Ovo je najbolja propaganda zato što nije propaganda.“²⁶⁹

Meku moć samo delimično stvara ono što vlada čini kroz politike i javnu diplomatiju. Na proizvođenje meke moći pozitivno (ili negativno) utiče mnoštvo nedržavnih aktera u zemlji i van nje. Ti akteri utiču kako na široku javnost tako i na vladajuće elite u drugim zemljama i stvaraju povoljno ili nepovoljno okruženje za vladine politike. Kao što je ranije pomenuto, u nekim slučajevima, meka moć povećava verovatnoću

²⁶⁹ Inderjeet Parmar, „Challenging Elite Anti-Americanism in the Cold War“, u: Parmar, Cox, *Soft Power and U.S. Foreign Policy*, 115.

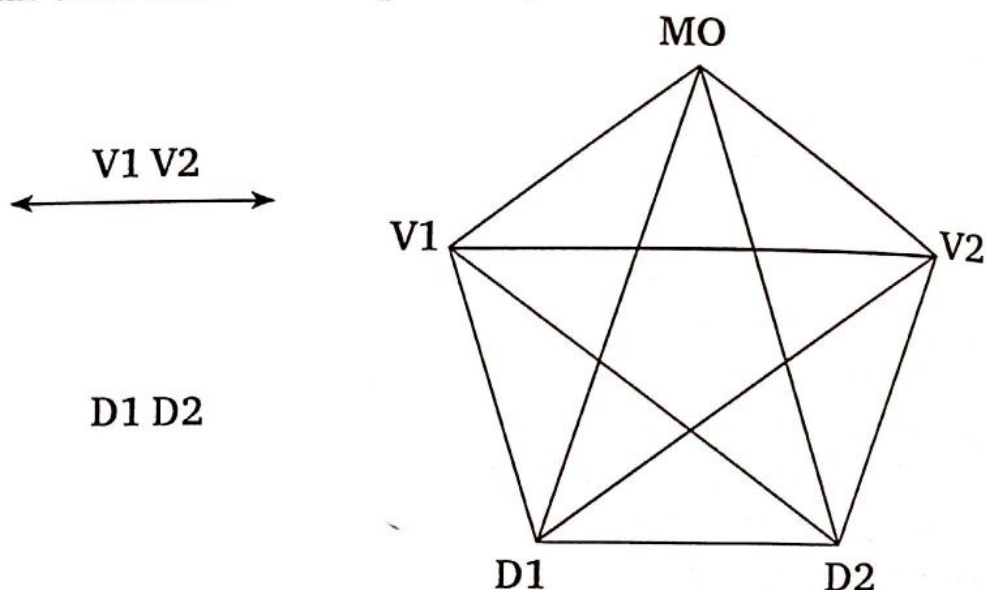
da će druge elite prihvatiti politike koje nam omogućavaju da ostvarimo željeni ishod. U drugim slučajevima, tamo gde se opaženo prijateljstvo prema administraciji SAD vidi kao lokalni politički poljubac smrti, opadanje ili odsustvo meke moći sprečiće Amerikance da postignu određene ciljeve. Ali čak i u takvim slučajevima međudnosi građanskih društava i nevladinih aktera mogu pomoći da se unaprede opšti ciljevi poput demokratije, slobode i razvoja.

Klasična diplomatija, ponekad nazvana „kabinetska diplomatija“, podrazumevala je poruke koje jedan vladar šalje drugom, često u poverljivim komunikacijama. U smislu prvog modela na slici 4.3, vlada A je komunicirala neposredno s vladom B. Ali vlade su takođe nalazile za shodno da komuniciraju sa javnošću drugih zemalja u nastojanju da utiču na druge vlade putem indirektnog modela na slici 4.3. Indirektni oblik diplomatije postao je poznat pod nazivom javna diplomatija. Nastojanja da se utiče na javnosti drugih država imaju duboke korene. Nakon Francuske revolucije, nova francuska vlada poslala je agente u Ameriku da pokušaju da neposredno utiču na javno mnjenje. U drugoj polovini devetnaestog veka, posle poraza Francuske u francusko-pruskom ratu, francuska vlada je osnovala Francusku alijansu kako bi popularizovala svoju kulturu i obnovila nacionalni prestiž. Tokom Prvog svetskog rata američka vlada je organizovala turneje i ubedila Holivud da snima filmove koji su Sjedinjene Države prikazivali u pozitivnom svetlu.²⁷⁰

S novom tehnologijom radija, radio difuzija je postala prevlađujući model javne diplomatije tokom dvadesetih. BBC je osnovan 1922, a totalitarne vlade su usavršile oblik propagandnih emisija i filmova tokom tridesetih. Radio difuzija ostaje važna do današnjeg dana, ali u doba interneta i jeftinog vazdušnog putovanja, a s razvojem međuvladinih i transnacionalnih organizacija, rasipanje moći od država učinilo je javnu diplomatiju mnogo složenijom. Linije komunikacije nisu više prava crta između dve vlade, već više nalik na zvezdu koja uključuje linije između vlada, javnosti, društava i nevladinih organizacija.

²⁷⁰ Emily Rosenberg, *Spreading the American Dream* (New York: Hill&Wang, 1981), 79, 100.

Slika 4.3 Dva modela diplomatije

V = vlada; D = društvo; MO = međunarodna organizacija

U takvom svetu, akteri koji ne pripadaju vladama u dobroj su poziciji da koriste meku moć. Vlada A će pokušati da utiče na javnost u društvu B, ali transnacionalna organizacija u društvu B će takođe voditi informativne kampanje kako bi uticala na vladu A kao i na vladu B. One koriste kampanje „imenuj i posrami“ kako bi uticale na druge vlade i izvršile pritisak na druge nevladine aktere poput velikih korporacija. Ponekad deluju i preko nevladinih organizacija. Rezultat je nova grupa kombinovanih koalicija vladinih, međuvladinih i nevladinih aktera od kojih svaki koristi javnu diplomatiju za sopstvene ciljeve. Na primer, međunarodna kampanja za zabranu nagažnih mina stvorila je savezništvo među manjim vladama, poput Kanade i Norveške, zajedno s mrežama koje je osnovao aktivista iz Vermonta i javnom slavom princeze Dajane kako bi porazila najjaču upravu (Pentagon) u jednoj svetskoj supersili.

Vlade koje nastoje da upotrebe javnu diplomatiju kako bi gospodarile mekom moći nailaze na nove probleme. Promocija privlačnog imidža svoje zemlje nije ništa novo, ali uslovi za pokušaje stvaranja meke moći dramatično su se promenili tokom poslednjih godina. S jedne strane, skoro polovina država u svetu su danas demokratije. U takvim uslovima diplomatija usmerena na javno mnjenje može postati jednako važna

za ishod kao i tradicionalna poverljiva diplomatska komunikacija između lidera. Informacija stvara moć, a danas mnogo veći deo svetskog stanovništva ima pristup toj moći. Tehnološki napredak je doveo do dramatičnog pada u ceni obrade i prenosa informacija. Rezultat je eksplozija informacija, a to je stvorilo „paradoks obilja“.²⁷¹ Mnoštvo informacija dovodi do manjka pažnje. Kad su ljudi prezasićeni količinom informacija koje ih zapljuskuju, teško im je da znaju na šta da se usredsrede. Pažnja, a ne informacija, postaje redak resurs, a moć stiču oni koji umeju da razluče vredne informacije od šuma iz pozadine. Spin stručnjaci se sve više traže, a to je izvor moći za one koji nam mogu reći na šta da usmerimo pažnju.

Među urednicima i spin stručnjacima kredibilitet je ključni resurs i važan izvor meke moći. Ugled postaje mnogo važniji nego u prošlosti, a političke borbe se vode oko uspostavljanja i uništavanja kredibiliteta. Vlade se nadmeću za kredibilitet ne samo s drugim vladama već i s mnoštvom drugih činilaca, uključujući medije, korporacije, NVO, međuvladine organizacije i mreže naučnih zajednica.

Politika je postala utakmica konkurentnog kredibiliteta. Svet tradicionalne politike moći svodi se na to čija vojska ili ekonomija pobeđuje. Kao što smo ranije napomenuli, politika u informatičko doba „može se u krajnjoj liniji svesti na to čija priča pobeđuje“.²⁷² Diskursi postaju moneta meke moći. Vlade se nadmeću jedna s drugom, kao i s drugim organizacijama kako bi osnažile sopstveni kredibilitet i oslabile kredibilitet protivnika. Pogledajmo borbu između Srbije i NATO za uokvirenje tumačenja događaja iz 2000, u kojoj su elektronski mediji i internet igrali ključnu ulogu, ili uzmimo u obzir nadmetanje između vlade i demonstranata posle iranskih izbora 2009. u kojem su internet i Tviter igrali važnu ulogu u transnacionalnoj komunikaciji.

Informacija koja izgleda kao propaganda može biti ne samo prezrena već se može ispostaviti kao kontraproduktivna

²⁷¹ Herbert A. Simon, „Information 101: It's Not What You Know, It's How You Know It“, *Journal for Quality and Participation*, jul-avgust 1998, 30-33.

²⁷² John Arquila, D. Ronfeldt, *The Emergence of Noopolitik: Toward an American Information Strategy* (Santa Monica, CA: RAND, 1999), IX-X.

ako podriva ugled i kredibilitet države. Preuveličane izjave o oružju Sadama Huseina za masovno uništenje i njegovim vezama sa Al Kaidom možda su pomogle da se mobilise domaća podrška za Irački rat, ali kasnije obelodanjivanje tog preuveličavanja zadalo je težak udarac britanskom i američkom kredibilitetu. Pod novim uslovima više nego ikad, meka prodaja se može pokazati delotvornijom od tvrde prodaje. Relativna nezavisnost BBC-ija, ponekad na zgražanje britanskih vlasti, donela je dobit u kredibilitetu, kao što kazuje priča o tome kako predsednik Jakaja Kivete iz Tanzanije provodi dan: „On ustaje u zoru, sluša Svetsku službu BBC-ija, zatim prelistava tanzanijsku štampu.“²⁷³

Skepticima koji termin „javna diplomatija“ smatraju običnim eufemizmom za propagandu promiče ova poenta. Jednostavna propaganda je kontraproduktivna kao javna diplomatija. Niti je javna diplomatija samo PR kampanja. Prenosenje informacija i prodavanje pozitivnog imidža su njen deo, ali javna diplomatija takođe uključuje izgradnju dugoročnih odnosa koji stvaraju povoljno okruženje za vladine politike.²⁷⁴

Kombinacija neposrednih informacija vlade do dugoročnih kulturnih odnosa menja se kroz tri koncentrična kruga ili faze javne diplomatije, a sva tri su važna.²⁷⁵ Prvi i najneposredniji krug je dnevna komunikacija koja uključuje objašnjavanje konteksta odluka u domaćoj i spoljnoj politici. Prva faza mora obuhvatiti i pripreme za rešavanje kriznih situacija. U današnje informatičko doba mnogi akteri će pohitati da ispune prazninu koja može nastati nakon nekog događaja. Sposobnost brze reakcije u javnoj diplomatiji znači da se na lažne optužbe ili dezinformacije može smesta odgovoriti. Ovaj krug se meri satima, danima i nedeljama.

Druga faza ili koncentrični krug je strateška komunikacija koja razvija set jednostavnih tema veoma nalik na političku ili marke-

²⁷³ „President Kikwete’s Hard Road Ahead“, *The Economist*, 1. septembar 2007, 45.

²⁷⁴ Za podrobno istraživanje američke javne diplomatije, vidi: Kennon Nakamura, Matthew Weed, *U.S. Public Diplomacy: Background and Current Issues* (Washington, DC: Congressional Research Service, 2009)

²⁷⁵ Mark Leonard, *Public Diplomacy* (London: Foreign Policy Center, 2002).

tinšku kampanju. Dok se prva dimenzija meri u satima i danima, druga se odvija tokom nedelja, meseci, čak i godina. Posebne manifestacije poput Šangajske izložbe 2010. ili Svetskog kupa u Južnoj Africi odgovaraju tom opisu. Predsednik Džejkob Zuma je troškove oko Svetskog kupa opravdao kao „najveću marketinšku priliku našeg vremena“.²⁷⁶ Kampanja javne politike planira simbolična događanja i komunikaciju kako bi osnažila središnju temu ili unapredila određenu vladinu politiku. Specijalne teme usredsređuju se na određene političke inicijative. Na primer, kad je Reganova administracija odlučila da sprovede dvosmernu odluku NATO za razmeštanje projektila dok je pregovarala oko uklanjanja sovjetskih raketa srednjeg dometa, Sovjetski Savez je uzvratio usklađenom kampanjom kako bi uticao na evopsko javno mnjenje i onemogućio razmeštanje. Kao što je kasnije zaključio bivši državni sekretar Džordž Šulc: „Mislim da ne bismo uspeli u tome da nije postojao veoma privlačan program javne diplomatije. Zato što su Sovjeti bili veoma aktivni tokom 1983... s mirovnim pokretima i raznim naporima da odvrte naše prijatelje u Evropi od razmeštanja.“²⁷⁷

Treći i najširi krug ili faza javne diplomatije jeste razvoj dugoročnih odnosa s ključnim pojedincima tokom mnogih godina ili čak decenija, kroz stipendije, razmene, obuke, seminare, konferencije i pristup medijskim kanalima. Tokom vremena, oko 700.000 ljudi je učestvovalo u američkim kulturnim i akademskim razmenama, a ove razmene su pomogle da se obrazuju svetski lideri poput Anvara Sadata, Helmuta Šmita i Margaret Tačer. Druge države imaju slične programe. Na primer, Japan je razvio program razmene koji godišnje dovodi 6.000 mladih stranaca iz četrdeset zemalja da predaju svoj jezik u japanskim školama, sa udruženjima polaznika koja održavaju prijateljske veze koje se tu razvijaju.²⁷⁸ Ovi programi razvijaju ono što je Edvard R. Marou

²⁷⁶ Kao što kaže jedan južnoafrički pisac, Mark Geviser: „Nama je potrebno da nas svet opet zavoli, ponekad mi se čini, pre nego što mi možemo zavoleti sami sebe.“ Barry Bearak, „South Africa World Cup Hopes Extend Beyond Playing Field“, New York Times, 11. jun 2010.

²⁷⁷ Hans N. Tuch, *Communicating with the World: U.S. Public Diplomacy Overseas* (New York: St. Martin's Press, 1990), 162.

²⁷⁸ Videti: Watanabe Yashushi, David L. McConnell, urednici, *Soft Power Superpowers: Cultural and National Assets of Japan and the United States* (London: M. E. Sharpe, 2008).

jednom nazvao ključnim „poslednjim metrom“ – komunikacija licem u lice koja je dvosmeran proces koji odlikuje osnažen kredibilitet stvoren uzajamnošću.

Svaka od ove tri faze javne diplomatije igra važnu ulogu pri pomoći vladama da stvore privlačan imidž svoje zemlje koji može popraviti njene izgleda za postizanje željenog ishoda. Ali čak ni najbolja reklama ne može prodati nepopularan proizvod. Komunikaciona strategija ne može delovati ako ide protivno suštini politike. Dela govore glasnije od reči, a javna diplomatija koja izgleda kao običan prozorski ukras za projekciju tvrde moći nema izgleda na uspeh. Postupanje prema zatvorenicima u Abu Graibu i Gvantanamu na način protivan američkim vrednostima doveo je do percepcije dvoličnosti koja se nije mogla preokrenuti emitovanjem slika muslimana koji lepo žive u Americi. U stvari, vešte vrednosti američke satelitske televizijske stanice Al Hura nisu je učinile kompetitivnom na Bliskom istoku, gde se naširoko doživljavala kao oruđe vladine propagande. Donosioci politika se prečesto odnose prema javnoj diplomatiji kao prema zavoju koji se može priviti kad su druga oruđa već napravila štetu. Na primer, kad su jednog zagovornika bombardovanja Irana upitali da li napad na Iran može navesti tamošnju opoziciju da se udruži s režimom, on je odgovorio da to neće biti problem pošto je za izbegavanje takvog ishoda potrebna samo prateća kampanja javne diplomatije.²⁷⁹

Pod novim uslovima informatičkog doba meka prodaja se više no ikad pokazuje delotvornijom od tvrde prodaje. Bez nacionalnog kredibiliteta u osnovi oruđa javne diplomatije ne mogu prevesti kulturne resurse u privlačnost meke moći. Delotvornost javne diplomatije meri se promenom mišljenja (kao što pokazuju intervjui ili istraživanja), ne u potrošenim dolarima ili veštini produkcijskim paketima. Kad je Kongres SAD upitao ministra odbrane Gejtsa o budžetu za strateške komunikacije za 2010, „niko nije mogao da odgovori jer nije bilo cen-

²⁷⁹ Ambasador Džon Bolton je dao intervju za Fox News, 24. decembra, 2009. Vidi: Ben Armbruster, „Bolton: Strike on Iran Is No Problem as Long as It's Accompanied by a 'Campaign of Public Diplomacy,'” Think Progress (Blog), 23. decembar 2009, <http://thinkprogress.org/2009/12/23/bolton-iran-public-diplomacy>

tralne komunikacije. Prvi odgovor bio je milijarda dolara, ali to je kasnije promenjeno na 626 miliona.“ Mnoge od ovih operacija „u prošlosti bile su u nadležnosti odeljenja Stejt departamenta za javnu diplomatiju“. ²⁸⁰

Kritičari su zabrinuti da preterana militarizacija spoljne politike podriva kredibilitet. Jedan se požalio da „zadužiti vojsku za strateške komunikacije... pomalo izgleda kao da zahtevamo od humanitarnog radnika da povede vazdušni napad ili od diplomate da vodi poljsku bolnicu“. Drugi tvrde da ono što je potrebno jeste nova javna diplomatija, „na steroidima“ koja će zaposliti diplomate obučene u oblasti novih medija, međukulturne komunikacije, osnovnim lokalnim znanjima i imati mreže kontakata s nedovoljno zastupljenim grupama. ²⁸¹

Centralizovni pristup mas-medija javnoj diplomatiji i dalje igra važnu ulogu. Vlade moraju da ispravljaju svakodnevno pogrešno predstavljanje njihovih politika, kao i da nastoje da prenesu dugoročnu stratešku poruku. Glavna snaga mas-medijskog pristupa jeste njegov opseg publikè i sposobnost da stvori javnu svest i postavi dnevni red. Ali nesposobnost da se utiče na to kako se poruka doživljava u različitim kulturnim sredinama predstavlja slabu tačku. Pošiljalac zna šta kaže, ali ne uvek šta meta (ili mete) čuju. Kulturne prepreke su često u stanju da izvitopere ono što se čuje.

Umrežena komunikacija, naprotiv, može uspešno iskoristiti dvosmernu komunikaciju i generacijske odnose kako bi prevažila kulturne razlike. Umesto centralizovanog dizajna i emitovanja poruke preko kulturnih granica, „mreže *najpre* uspostavljaju strukturu i dinamiku delotvornih komunikacijskih kanala, *zatim* članovi saraduju na osmišljavanju poruke. Zbog toga što je poruka ili priča zajednički napravljena između kultura, ona nije vezana ni za jednu kulturu... Umesto da bude prepreka ili

²⁸⁰ Walter Pincus, „Pentagon Reviewing Strategic Information Operations“, Washington Post, 27. decembar 2009.

²⁸¹ Daryl Copeland, „Guerilla Diplomacy: The Revolution in Diplomatic Affairs“, World Politics Review, 25. decembar 2009, www.worldpoliticsreview.com/article.aspx?id=4867.

kočnica, kultura je ugrađena u dinamiku mreže.²⁸² Vladama je teško da postignu tu vrstu decentralizacije i fleksibilnosti, s obzirom na njihove centralistički odgovorne strukture.

Veća fleksibilnost NVO u korišćenju mreža dovela je do onoga što neki zovu „nova javna diplomatija“ koja više „nije ograničena na poruke, promotivne kampanje ili čak neposredne vladine kontakte sa inostranim javnostima u spoljnopolitičke ciljeve. Ona podrazumeva izgradnju odnosa sa akterima civilnog društva u drugim zemljama i podsticanje mreža između nevladinih strana kod kuće i u inostranstvu.“²⁸³ U ovom pristupu javnoj diplomatiji vladina politika je usmerena na promociju i učestvovanje u takvim prekograničnim mrežama, a ne na njihovo kontrolisanje. Uistinu, previše vladine kontrole ili čak utisak da ona postoji može podriti kredibilitet koji su takve mreže smišljene da stvore. Razvoj javne diplomatije od jednosmerne komunikacije do modela dvosmernog dijaloga tretira javnost kao ravnopravnog koautora značenja i komunikacije.²⁸⁴

Da bi uspele u umreženom svetu nove javne diplomatije, vlade će morati da nauče da se odreknu velikog dela kontrole, a to donosi rizik da nevladino civilno društvo često nema ciljeve koji su u skladu s vladinim politikama ili stremljenjima. Vlade mogu iskoristiti nove tehnologije društvenog umrežavanja sa zaposlenima koji su ovlašćeni da koriste Fejsbuk i Tviter.²⁸⁵ One čak mogu zadržati labavu kontrolu, ali veoma retko su voljne da dopuste punu slobodu kad jedno čvorište mreže nosi zvaničnu marku. U demokratijama, na primer, opozicionim parlamentarcima je odveć lako da dobijaju poene na račun nelojalnih ili nepoštenih službenika ministarstva spoljnih poslova koji ne uspevaju da zaštite nacionalnu poruku i nacionalni interes. Ista kritika je upućena domaćim nevladinim

²⁸² R. S. Zaharna, „The Soft Power Differential: Network Communication and Mass Communication in Public Diplomacy“, *The Hague Journal of Diplomacy* 2 (2007): 221.

²⁸³ Jan Melissen, urednik, *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations* (London: Palgrave Macmillan, 2005), 22, 23.

²⁸⁴ Kathy R. Fitzpatrick, „Advancing the New Public Diplomacy: A Public Relations Perspective“, *The Hague Journal of Diplomacy* 2 (2007): 203.

²⁸⁵ Vidi, na primer, Jesse Lichtenstein, „Digital Diplomacy“, *New York Times Magazine*, 18. jul 2010, 25–29.

akterima, naročito ako imaju pristup vladinim objektima ili podršci.

Domaći politički problemi nove javne diplomatije su stvarni, ali međunarodni efekti mogu biti od velike koristi. Prisustvo drugačijeg mišljenja i samokritike može osnažiti kredibilitet poruke, kao i stvoriti izvesnu privlačnost ka društvu koje je spremno da toleriše neslaganje. Kritika vladinih politika može biti neugodna za vladu, ali takođe može prikazati društvo u privlačnijem svetlu i na taj način stvoriti meku moć. Paradoks korišćenja javne diplomatije u svrhu stvaranja meke moći u globalno informatičko doba jeste da decentralizacija i smanjena kontrola mogu biti ključne za stvaranje meke moći.

Kako se javnom diplomatijom sve više bave *same* javnosti, vlade se nalaze u dilemi kad je posredi kontrola. Samovoljni građani poput pastora s Floride koji je 2010. pretio da će spaliti Kuran mogu uništiti meku moć. Ali ma koliko nova javna diplomatija bila teška za demokratije, ona će izvesno biti još teža za međunarodne odnose autokratija poput Kine. Kao što napominje jedan posmatrač, ako „realna meka moć potiče od društva a ne od vlade, kineska vlada nastavlja da zapušava usta većini svojih najkreativnijih i različitih elemenata, dok učinak Kine u pogledu ljudskih prava, njen politički sistem, ekonomska snaga i rastuća vojna moć nastavljaju da negativno utiču na njen imidž u inostranstvu“.²⁸⁶ Gospodarenje mekom moći je važno, ali nije uvek lako, naročito u kiber-doba.

²⁸⁶ Shambaugh, „China Flexes Its Soft Power.”